

Klimatkommunernas svar på utredningen Från värdekedja till värdecykel

Diarienummer: M2017/00779/Ke

Sammanfattade synpunkter

- Utredningens förslag stärker de kommersiella förutsättningarna för cirkulär ekonomi.
- Utredningens förslag stärker kommunernas roll i arbetet för cirkulär ekonomi – dessa är mycket välkomna.
- Klimatkommunerna anser inte att förslagen i utredningen är tillräckliga för att främja en ökad nyttjandegrad av produkter, vilket var ett av utredningens huvuduppdrag. Här bör producenternas ansvar och roll förtydligas.
- Klimatkommunerna är positiva till inrättandet av en delegation för cirkulär ekonomi, men understryker att det är viktigt att kommuner finns representerade samt föreslår att delegationen kopplas ihop med Konsumentverkets forum för miljösmart konsumtion.
- Klimatkommunerna ställer sig positiva till förslaget att ge kommuner möjlighet att kunna reservera gatumark för parkering för bilpooler och anser att det vore fördelaktigt att kunna inrätta denna typ av parkeringsplatser, utan ett speciellt fordon knyts till platsen.
- Klimatkommunerna ställer sig positiva till förslaget om ett hyberavdrag.
- Klimatkommunerna ser positivt på att ge kommuner en skyldighet att informera hushållen om hur de kan förebygga avfall samt att underlätta insamling och sortering av återanvändbara produkter, men vill betona att det måste tydligt framgå att det avfallsförebyggande arbetet berör alla led och sektorer, både producenter, offentlig sektor och konsumenter.
- Klimatkommunerna ser positivt på att förtydliga kommunernas skyldighet att förebygga avfall i sin verksamhet, men vill samtidigt föra fram att det förebyggande arbetet redan sker i kommuner och att det behövs fler och starkare styrmedel för att kommuner ska ha möjlighet att bli mer cirkulära.

Utredningen

Regeringen beslutade den 14 januari 2016 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utreda och föreslå styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi.

Utredningens huvuduppdrag har varit att analysera och föreslå styrmedel för att främja ökad nyttjandegrad och ökad återanvändning av produkter för att därmed förebygga uppkomsten av avfall. Styrmedlen ska ge incitament till både producenter och konsumenter att främja handeln med begagnade produkter samt stimulera reparationer och uppgradering av produkter. Uppdraget ska i första hand inrikta sig på produkter avsedda för konsumentmarknaden.

Förslag: Inrätta en tidsbegränsad delegation för cirkulär ekonomi

Utredningen föreslår att en tidsbegränsad delegation för cirkulär ekonomi inrättas, direkt under Näringsdepartementet, med representation på högsta nivå från politik, näringsliv och andra aktörer. Delegationen ska starta och driva den process som behövs för att få igång en bred och aktiv nationell samverkan, inklusive förslag till mål, prioriteringar och handlingsplan. Den ska också vara kontaktpunkt mellan alla centrala aktörer.

Klimatkommunernas synpunkter på förslaget

Klimatkommunernas medlemmar är medvetna om konsumtionens utmaningar, och flera pekar på att ett stort hinder i arbetet är bristen på statliga riktlinjer om vad som gäller. Det är viktigt att kunna stödja det kommunala arbetet på nationella mål och det är viktigt att målen går att kommunicera till medborgarna. Ett nationellt fokus för konsumtionen skulle ge mer kraft i arbetet och bättre resultat än vad det gör idag, när det är upp till varje kommun att själv hitta på och genomföra sina egna åtgärder.

Klimatkommunerna ställer sig därför positiva till förslaget, och understryker att det är viktigt att kommuner finns representerade i delegationen, eftersom mycket av det konkreta arbetet kommer att ske på kommunal nivå. Föreningen föreslår att delegationen kopplas ihop med Konsumentverkets forum för miljösmart konsumtion, så att inte två parallella spår byggs upp. Viktigt i delegationens arbete är att förtydliga kommunernas roll, samt att resurser tillsätts för de uppdrag och handlingsplaner som formaras.

Förslag: Öka tillgängligheten till bilpooler

Många kommuner har efterfrågat en definition av vad en bilpool är och lagstöd för att gynna dessa. Utredningen har tagit fram ett förslag på lagstadgade kriterier för vad som avses med allmänt tillgängliga bilpoolsfordon, vilka sedan kan användas som grund för främjandeåtgärder. Fordon som uppfyller kriterierna ska kunna registreras som allmänt tillgängliga bilpoolsfordon i trafikregistret. Kommuner ska få avsätta gatumark som bilpoolspartering, genom lokala trafikföreskrifter. Utredningen föreslår följande definition av bilpoolsfordon:

1. Fordonet ska vara allmänt tillgängligt att hyra för allmänhet, företag och organisationer minst 120 timmar per vecka.
2. Uthyrningen ska ske på timbasis och minsta bokningsbara tid ska inte överstiga en timme.
3. Fordonet ska genom självbetjäning vara tillgängligt att boka, låsa upp och använda dygnet runt.
4. Uthyraren ska tillhandahålla allmänt tillgänglig kontaktinformation och information om tjänstens upplägg, villkor och krav.
5. Informationen ska vara enkel att förstå för allmänheten och innehålla alla nödvändiga uppgifter för att ansluta till tjänsten.
6. Prissättningen får inte vara oskäligt hög i förhållande till kostnader för bedrivandet av verksamheten.

Klimatkommunernas synpunkter på förslaget

Klimatkommunerna ser att parkeringspolitik är ett effektivt verktyg i det lokala arbetet för mer hållbara transporter, och att kommunerna behöver ges större möjligheter här. Klimatkommunerna ställer sig därför positiva till förslaget att öka tillgängligheten till bilpooler genom att exempelvis ge kommuner möjlighet att reservera gatumark för bilpoolsbilar på allmän mark. Detta innebär att

kommunerna ges större möjlighet att stimulera bilpoolsutvecklingen och arbeta mer flexibelt med parkeringsnormer i detaljplaneringen.

Att ge en plats till en speciellt utpekad bilpoolsbil är fördelaktigt för brukarna, de vet alltid var bilen finns parkerad. För markutnyttjandet kan det dock vara negativt, en framgångsrik bilpool vars fordon används mycket kan ha i stort sett tomma parkeringsplatser som ingen annan kan nyttja.

Klimatkommunerna anser därför att det vore fördelaktigt att kunna inrätta bilpoolsplatser, utan ett speciellt fordon knyts till platsen. Att ta ut avgift för en bilpoolsplats bör vara möjligt för kommunerna. Det är mark som ska underhållas och som har ett värde.

Flera kommuner har bilpooler för den egna organisationen, där de hyr in sig på en bilpool under kontorstid och bilar i poolen används av allmänheten under kvällar och helger. Risken med att begränsa definitionen av en bilpoolsbil till att den ska vara allmänt tillgänglig minst 120 timmar per vecka blir att bilar blir stående under den tid de inte används av kommunen. Detta bör tas i beaktande.

Stockholms stad lyfter fram en annan viktig aspekt. Nu liggande utredning fokuserar på brist på reserverade parkeringsplatser som det största hindret för traditionella bilpoolers tillväxt. Men en lika stor, eller rentav större utmaning för bilpoolsföretagen är att locka fler företag och andra kundgrupper att använda bilparken dagtid, för att få ekonomisk bärighet inom verksamheten. Företag, organisationer och myndigheter saknar ofta ekonomiska incitament att använda bilpool, eftersom nuvarande regelverk uppmuntrar till bilförmåner som exempelvis användandet av egen bil mot milersättning och resor med tjänstebil. Detta är en problematik som inte berörs i utredningen.

Förslag: Inför ett hyberavdrag

Nästa steg efter reparationsavdragen kan bli ett hyberavdrag (hyra-begagnat-reparation). Hushållen får en skattereduktion (50 % av tjänsternas arbetskostnad) när de reparerar eller hyr konsumentprodukter eller köper tjänster för att sälja vidare begagnade produkter. Skatteverket kan ges utökade möjligheter att kontrollera att de tjänster som utförs verkligen är de som skattereduktionen avser. Förslaget förväntas leda till i storleksordningen 10 000 nya arbetstillfällen, av vilka en betydande del förväntas gå till utrikesfödda personer och andra som i dag står lång ifrån arbetsmarknaden. Statens skatteintäkter blir 0–1,8 miljarder kronor lägre per år, bland annat beroende på hur många av de nya jobben som går till personer som annars vore arbetslösa.

Klimatkommunernas synpunkter på förslaget

Klimatkommunerna ställer sig positiva till förslaget om ett hyberavdrag.

Förslag: Underlätta för hushållen att förebygga avfall

Kommuner bör ges skyldighet att 1) informera kommuninvånarna och 2) vidta åtgärder för att underlätta för hushåll att minska mängden avfall, genom att möjliggöra insamling av återanvändbara produkter. Kommunerna kan också få en möjlighet att finansiera vissa åtgärder för att förebygga hushållsavfall med hjälp av renhållningsavgiften. Kommunernas kostnader förväntas uppgå till mellan 75 till 150 miljoner kronor per år. Kommunerna kan välja att finansiera denna utgift med en höjd renhållningsavgift.

Klimatkommunernas synpunkter på förslaget

Klimatkommunerna ser positivt på att ge kommuner en skyldighet att informera hushållen om hur de kan förebygga avfall samt att underlätta insamling och sortering av återanvändbara produkter. Det görs

redan idag många bra insatser på området, och flera kommuner går längre än att ”bara” informera. Några exempel är shoppinggallerian ReTuna i Eskilstuna, där affärer som lagar, fixar, omvandlar och förädlar produkter och ger dem ett nytt liv finns samlade. Och i återbruksbutiken FixaTill i Lund kan invånare reparera istället för att slänga, byta second hand och delta på workshops och föreläsningar runt temat hållbar konsumtion. På flera av Karlstads förskolor finns kompissskåpet Tage där föräldrar kan lämna kläder och skor som barnen inte behöver längre, och samtidigt hitta något nytt som passar. Med ett tydligare ansvar kommer fler kommuner att göra mer för en ökad återanvändning av produkter vilket är mycket positivt, men Klimatkommunerna vill poängtera att detta är långt ifrån tillräckligt för att komma tillrätta med ökande avfallsmängder eller för att skapa cirkulära flöden.

Klimatkommunerna anser att även producenternas roll måste beaktas. Det måste vara möjligt att återanvända de produkter som konsumeras, alltså måste produkter tillverkas av material som är hållbara och med möjlighet att reparera eller köpa till reservdelar om det behövs. Produkter med undermålig kvalitet påverkar avfallsmängden och produktionsprocesser bidrar i hög grad till möjligheten att återbruka material och reparera produkterna. Det måste tydligt framgå att det avfallsförebyggande arbetet berör alla led och sektorer, både producenter, offentlig sektor och konsumenter.

Klimatkommunerna anser att det är bra med ett förtydligande om vad renhållningsavgiften skall användas till. Det är en fördel att koppla ihop avfallsförebyggande åtgärder med avgiften då minskat avfall även leder till minskade kostnader för att behandla avfall.

Förslag: Förebygga avfall i statliga och kommunala verksamheter

Utredningen föreslår en precisering i reglerna som styr kommunens avfallsplan, så att kommunens skyldighet att förebygga avfall i sin verksamhet tydliggörs. Ett tidsbegränsat ekonomiskt stöd kan ges till kommuner för strategiskt arbete med att förebygga avfall i kommunens verksamheter. Upphandlingsmyndigheten bör ges i uppdrag att utveckla mått och kriterier för cirkulär upphandling. Förslagen väntas leda till ökade kostnader för fler anställda i kommunerna till en kostnad på uppåt 200 miljoner kronor. Förslaget har en potential att minska myndigheternas och kommunernas kostnader med cirka 2 miljarder kronor per år, vilket bland annat väntas leda till minskade klimatutsläpp med 45 000 ton koldioxidekvivalenter årligen.

Klimatkommunernas synpunkter på förslaget

Att förebygga avfall innebär att minska mängden avfall, minska mängden skadliga ämnen i material och produkter och minska negativa effekter av avfall. Kommuner ska enligt Miljöbalken i avfallsplanen beskriva de åtgärder de vidtar för att minska avfallets mängd och farlighet. Utredningen vill specificera att åtgärderna även ska innefatta den kommunala organisationen. Klimatkommunerna ser positivt på detta, men vill samtidigt föra fram att det förebyggande arbetet redan sker i kommuner och att det behövs fler och starkare styrmedel för att kommuner ska ha möjlighet att bli mer cirkulära.

Kommuner har en stor möjlighet att påverka marknaden genom de inköp som görs. Offentlig upphandling är ett av de viktigaste verktygen för att arbeta mot en cirkulär ekonomi. Men för att ställa rätt krav i upphandling och hitta innovativa lösningar krävs att samarbeten med andra kommuner, universitet och upphandlingsmyndigheten utvecklas. Klimatkommunerna ser positivt på att Upphandlingsmyndigheten får i uppdrag att utveckla mått och kriterier för cirkulär upphandling. Men, det behövs även utökade resurser och ekonomiskt stöd till kommuner, inte bara, som utredningen föreslår, för att kartlägga var kommunen genererar avfall, utan även för arbetet med att stödja cirkulär ekonomi genom upphandling.

Förslag: Stärk rätten att reklamera undermåliga produkter

Regeringen bör verka för att skifta bevisbördan i reklamationsrätten, genom att förlänga perioden då säljaren har bevisbördan från nuvarande sex månader till två år. Utredningen bedömer att en sådan ändring stärker konsumentskyddet och kan styra till mer hållbar produktdesign. Sverige bör verka för att reglerna beslutas på EU-nivå.

Klimatkommunernas synpunkter på förslaget

Klimatkommunerna ställer sig positiva till förslaget.

Om Klimatkommunerna

Klimatkommunerna är en förening med 36 kommuner och en region som medlemmar. Medlemmarnas klimatarbete ligger i framkant i Sverige och världen, med tuffa klimat- och energimål och ambitiösa åtgärder.

Klimatkommunernas övergripande syfte är att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige genom erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och spridning av goda exempel. Vi är en pådrivande aktör för det nationella klimatarbetet genom att lyfta fram vilka möjligheter, hinder och drivkrafter som har betydelse för arbetets resultat.

För styrelsen

Karin Thomasson, ordförande i Klimatkommunerna